

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण

प्राधिकृत प्रकाशन

गुरुवार, जून १९, २००३/ज्येष्ठ २९, शके १९२५

स्वतंत्र संकलन म्हणून फाईल करण्यासाठी या भागाला वेगळे पृष्ठ क्रमांक दिले आहेत.

भाग एक-अ-मध्य उप विभाग

महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा व पंचायत समित्या, ग्रामपंचायती, नगरपरिषदा, प्राथमिक शिक्षण आणि स्थानिक निधी लेखापरीक्षा अधिनियम यांखालील (भाग चार-ब मध्ये प्रसिद्ध करण्यात आलेले आदेश व अधिसूचना यांब्यतिरिक्त) आदेश व अधिसूचना.

नगरविकास विभाग

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२, दिनांक ९ जून २००३

अधिसूचना

मुंबई प्रांतिक महानगरपालिका अधिनियम, १९४९

क्रमांक जीईएन-१०९७/१६/प्र.क्र. ३८/९७/नवि-२७.—मुंबई प्रांतिक महानगरपालिका अधिनियम, १९४९ (१९४९ चा मुंबई एकोणवाडा) याच्या कलम ४५६-अ च्या पोट कलम (१) यासह आणि कलम २४४, २४५ याद्वारे प्रदान करण्यात आलेल्या अधिनियमाच्या तपसू मधील महानगरपालिका क्षेत्रातील जाहिराती आणि फलक (होर्डिंग) यांच्या नियंत्रणासंबंधी, महाराष्ट्र शासन प्रस्तावित करित असलेले पुढील नियम उक्त अधिनियमाच्या उक्त कलम ४५६-अ च्या पोटकलम (२) द्वारे आवश्यक असल्याप्रमाणे यापूर्वी प्रकाशित करण्यात आलेले आहेत —

१. संक्षिप्त नांव, व्याप्ती व प्रारंभ.—(१) या नियमांना, मुंबई प्रांतिक महानगरपालिका (जाहिरात व फलक, नियंत्रण) नियम, २००३ असे म्हणावे.

(२) मुंबई प्रांतिक महानगरपालिका अधिनियम, १९४९ (१९४९ चा मुंबई एकोणवाडा) अन्वये स्थापन केलेल्या आणि रचना केलेल्या सर्व महानगरपालिकांच्या क्षेत्रांना हे नियम लागू असतील.

(३) हे नियम तात्काळ अंमलात येतील.

व्याख्या.—(एक) या नियमांमध्ये, संदर्भांनुसार द्याय अर्थ अपेक्षित नसेल तर,

(१) "अधिनियम" म्हणजे मुंबई प्रांतिक महानगरपालिका अधिनियम, १९४९,

(२) "जाहिरात" याचा अर्थ आणि "फलक" शब्द, अक्षरे, प्रतिम्बने, कोणत्याही साधनाचा किंवा ध्वनीचा साहाय्याने करण्यात येणारा

करणे, जाहिरातफलक, फलक, तात्पुरत्या कामती, रोपण, जलतो दिवस, जाणफळक, निर्देश फलक, रस्त्यावर शिस्तियत असावरील लहान जाहिरात फलक, पूल, इत्यादींवर जाहिरात घालणे किंवा निदर्शन करणारा कोणत्याही पध्दतीच्या वाट्याची आभवेदनाचा समावेश होत. आणि त्यानुसार "जाहिरातकरण" या संज्ञेचा अन्वयान्वायान्वाय यद्वेल

(३) " आधिकरण " म्हणजे जाहिरातीसाठी अथवा करणारी व्यक्ती, आणि त्यामध्ये व्यक्तीचा संघटना समावेश होतो अथवा विधी संस्थापित असा कोणताही नसावा.

(४) " परिशिष्ट " म्हणजे या नियमांचे परिशिष्ट

(५) " मान्य " म्हणजे आयुक्ताने मान्य केलेले.

(६) " कापडो फलक " म्हणजे, जाहिरातीचा समावेश असणारे कापड किंवा इतर पदार्थ किंवा साहित्य.

(७) " इमारत रेषा " म्हणजे, अशी रेषा जेथपर्यंत रस्त्याला लागून असलेल्या इमारतीचे जोणे वैधग्न्या वाढवित्या यद्वेल किंवा रस्त्याचा अथवा भावी काळातील रस्त्याचा विस्तार करता यद्वेल आणि त्यामध्ये कोणत्याही यद्वेलमध्ये वा विस्तार आसण्याच्यामध्ये, अथवा त्या वेळेपुरते अंमलान्वाय अन्व कोणत्याही कायद्यान्वये विहित, केली असल्यान, केलेल्या रेषेचा अंतर्भाव होतो

(८) " वाहन मय " म्हणजे, रस्त्याचा असा भाग जो ज्यावरून वाहने जाण्यास परवानगी दिली आहे.

(९) " आयुक्त " म्हणजे, महानगरपालिका आयुक्त किंवा त्याने कोणतेही यथोचितरित्या प्रार्थित केल्या महानगरपालिकेचा अधिकारी,

(१०) " महानगरपालिका " म्हणजे, प्रांतिक महानगरपालिका अधिनियम, १९४९ च्या तरतुदीअन्वय स्थापन केलेली आणि रचना केलेली महानगरपालिका.

(११) " इलेक्ट्रॉनिक जाहिरात फलक " म्हणजे, इलेक्ट्रॉनिक पध्दतीने चालणारा जाहिरात फलक.

(१२) " नमुना " म्हणजे, या नियमांचा जोडलेला नमुना.

(१३) " संरक्षक कठडा " म्हणजे, वाहतुकीस वा पादचाऱ्यांना ये-जा करण्यास मार्गदर्शन करण्यासाठी रस्त्यावर किंवा या स्थिति, मध्यक, पदपथ, पूल इत्यादींवर धातूच्या किंवा इतर पदार्थ उदा. फायबर, इत्यादि कांबाच्या आधारे वसवलेला कठडा.

(१४) " जाहिरात फलक " म्हणजे, जाहिरातीच्या प्रयोजनासाठी तिच्याशी संबंधित असलेला आणि कोणत्याही पध्दतीने प्रदर्शित केलेल्या व्यक्तिरेखा, अक्षरे आणि चित्रांकन यांसह जमिनीवर, एखाद्या इमारतीच्या एखाद्या छानच्या कोणत्याही भागावर किंवा पाळावर (पॅनापेट) किंवा वरच्या बाजूवर उभारलेल्या संघटनेचा कोणत्याही दर्शनी भाग.

(१५) " भिती पत्रके " म्हणजे, सार्वजनिक ठिकाणी जाहिरात करण्यासाठी वापरलेल्या जागदाचा मोठा कठडा किंवा इतर कोणतेही साहित्य.

(१६) " सडक रेषा " किंवा " रस्ता रेषा " म्हणजे सडकेच्या किंवा, यथास्थिति रस्त्याच्या बाजूच्या मार्गात निश्चित करणारी रेषा.

(१७) " मध्यवर्ती आवतन न्याय " (रोटरी) म्हणजे, वाहतुकीचे नियंत्रण करण्यासाठी रस्त्याच्या जंक्शनवरील मध्यवर्ती बंद,

(१८) " थांबा रेषा " म्हणजे, ज्या रेषेवर सर्व वाहने चौक पार्क करण्याआधी थांबतात ती रेषा.

(१९) " तात्पुरत्या कामती " म्हणजे, विख्यात व्यक्तींना शुभेच्छा देण्यासाठी किंवा जाहिरातीच्या प्रदर्शनासाठी रस्त्यावर उभारलेल्या तात्पुरत्या संरचना.

(२०) " कायमस्वरूपी कामती " म्हणजे रस्त्यावर दिशा दर्शक वा जाहिरात फलक काढण्यासाठी उभ्या केलेल्या कायमस्वरूपी कामती.

(२१) " वाहतूक बंद " म्हणजे रस्त्यावरील किंवा रस्त्याच्या संयोगावरील असे क्षेत्र जो, ज्यावरून वाहने जाऊ शकणार नाहीत आणि त्यामुळे वाहनांना उदात्त मार्गाने ये-जा करणे सुकर होईल.

(२२) " वृक्ष संरक्षक जाळे " म्हणजे, वृक्षांच्या संरक्षणासाठी वापरलेले वृक्षाभोवतीचे कुणव किंवा कठडा.

(दोन) या नियमांत कायमस्वरूपी, परंतु च्याख्या न केलेले शब्द आणि शब्दप्रयोग होना, या अर्थान्वायान्वाय अर्थ नमन दिलेल असतील तेच त्यांचे अर्थ असतील.

३. महानगरपालिकेच्या जमिनीवरील जाहिरात फलक.— अधिनियमाच्या कलम ७९ च्या अर्थात या नियमांच्या तरतुदीस अधिनियम, एखाद्या महानगरपालिकेच्या, नगरपालिका जमिनीवरील जाहिरात फलकांना परवानगी देऊ शकतील

परवानगी मिळण्याबाबतची आणि तिचे नूतनीकरण करण्याबाबतची कार्यपध्दती.—(१) अगत्याच्या लगेच परवानगींशिवाय

कोणत्याही अर्थिकरणा, जाहिरात लावणार नाही.
(२) कोणत्याही प्रकारचा जाहिरात फलक उभारण्यासाठी किंवा मध्यवर्ती आवतंन स्थाने (रोटरोंज) आणि वाहतूक वेट (ट्रॅफिक आयलॅंड), संरक्षक, वृक्ष संरक्षक किंवा आकाश-चिन्हे किंवा फुगे यांवर जाहिरात करण्यासाठी, कोणतेही इच्छुक अभिकरण, नमुना अ मध्ये किंवा पंधराव्या नूतनीकरणाच्या बाबतीत नमुना ब मध्ये, आयुक्तांनी वेळोवेळी निर्धारित केलेल्या शुल्कांसह प्रकाशनापणे दोन प्रतीत अर्ज करणे

- (३) अर्जास पुढील दस्तऐवज न जोडण्यात येतील :-
(एक) ज्या जमिनीवर जाहिरात फलक उभारण्यात येणार आहे त्या जमिनीच्या मालकाची लेखी परवानगी.
(दोन) जाहिरात किंवा जाहिरात फलक उभारण्याचे प्रस्तावित केलेले ठिकाण दर्शविणाऱ्या नकाशा नकाशाच्या तीन प्रती.
(तीन) निशाण किंवा भिन्निपत्रके किंवा फुगे यांवरील जाहिराती बगळता अन्य बाबतीत, संरचनात्मक मजल्यांन काढलेले जाहिरातींचे संपल्यांचित्र.
(चार) स्थानिक पांतिंसांच्या वाहतूक विभागाचे नाहरकत प्रमाणपत्र आवश्यक असल्यास आयुक्त आगावीतील.

- (४) अर्जदार, परिशिष्ट-१ मध्ये वर्णन केलेल्या सर्वसाधारण मार्गदर्शक तत्वांचा अवलंब करील.
- (५) परिशिष्ट-२ मध्ये विनिर्दिष्ट केलेले प्रत्येक ठिकाण आणि जाहिरातीचा प्रकार यासाठी वेगळा अर्ज आवश्यक असेल.
- (६) पोटनियम (३) ते (५) च्या तरतुदीनुसार प्राप्त झालेल्या प्रत्येक अर्जाची पांच देण्यात येईल आणि अर्ज प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून दिवसांच्या आत, त्यावरील निर्णय लेखी स्वरूपात, आयुक्तांकडून अर्जदाराला कळविण्यात येईल. जर अर्जा अजांवरील निर्णय, विहित अधीत अर्जदाराला कळवला नाही तर त्याला परवानगी दिल्याचे मानण्यात येईल :

परंतु अजांबर निर्णय घेताना, आयुक्त, परिशिष्ट-२ मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या मार्गदर्शक तत्वांना बांधील असेल.
(७) पोट-नियम (६) अन्वये परवानगी देण्यात आल्यावर किंवा परवानगी दिल्याचे मानण्यात आले असेल तर, अभिकरण, भाडे आणि/किंवा यथास्थिति, शुल्क किंवा दोन्ही, परवानगीच्या दिवसांपासून पंधरा दिवसांच्या आत देईल. ते देण्यात अभिकरणाने कसूर केल्यास, उक्त दिवसाचा कालावधी संपल्यानंतर ती परवानगी लगेच रद्द होईल.

- (८) परवानगी देण्यात आल्यावर, आयुक्त नमुना-क मधील लायसन देईल.
- (९) एका विशिष्ट ठिकाण जाहिरातीसाठी, दोन वर्षांहून अधिक नाही इतक्या कालावधीसाठी परवानगी देता येईल. भाडे आकार आणि/किंवा शुल्क, आयुक्तांनी वेळोवेळी ठरवलेल्या दरानुसार अभिकरणाकडून वसूल करण्यात येईल आणि ते देणे, अभिकरणावर बंधनकारक असेल. अभिकरणाकडून महानगरपालिकेला अग्रिम म्हणून सहा महिन्यांचे भाडे किंवा शुल्क आगाऊ देण्यात येईल.

५. अनधिकृत जाहिरात फलक, इत्यादी काढून टाकणे किंवा पाडून टाकणे.—आयुक्तांच्या पूर्व लेखी परवानगीशिवाय किंवा नियम ४ च्या पोट-नियम (१) ते (५) चे उल्लंघन करून उभारलेले कोणतेही जाहिरात फलक अनधिकृत म्हणून समजण्यात येतील आणि ते यथास्थिति, टाकण्यासाठी किंवा काढून टाकण्यासाठी पात्र असतील.

६. नियम ४ च्या उल्लंघनासाठी दंड.—अधिनियमाच्या कलम २४५ च्या तरतुदीच्या अनुरोधाने करता येईल अशा कोणत्याही कृतींस बाध न आणता, कोणतेही अभिकरण नियम ४ च्या तरतुदींचे उल्लंघन करीत असेल तर, अपराध सिध्द झाल्यावर त्यास पाचशे रुपयापर्यंत नुकसानीस किंवा तुरुंगवास किंवा दोन्ही शिक्षा करण्यात येईल.

७. जाहिराती किंवा जाहिरात फलक नियमित करण्याचे आयुक्तांचे अधिकार.—आकारणोद्योग्य शुल्काच्या पाच पटीहून अधिक जाहिरात प्रशामन शुल्क आकारून, आयुक्तांस, त्यांच्या स्वैच्छानिर्णयाने आणि लेखी आदेशाद्वारे परवानगीशिवाय उभारण्यात आला असेल मात्र असा फलक या नियमावलीतील इतर सर्व नियमांचो पूर्तता करीत असेल तरच अशा कोणत्याही जाहिरात फलकाची उभारणी नियमित करता येईल.

८. सर्वसाधारण शर्ती.—जाहिरातीसाठीची परवानगी पुढील मार्गदर्शक तत्वांद्वारे देण्यात येईल आणि अशी मार्गदर्शक तत्वे अतिरिक्त शर्ती अस्तित्वाचे मानण्यात येईल आणि ती, परवानगीचाच भाग असतील :-

- (क) कंत्राटाच्या कालावधीमध्ये कोणतेही मोठ्या प्रमाणावरील भर घालण्यास किंवा मर्यादित करण्यास आयुक्तांच्या पूर्व परवानगीशिवाय अनुमती दिली जाणार नाही.
- (ख) जर आयुक्ताने, लेखी नमूद करावयाच्या कारणांसाठी जाहिराती काढून टाकण्यास प्रमाण्यने असेल तर, त्या तावडनांव काढून टाकण्यात येतील. जर, त्या काढून टाकल्या नाहीत तर, आयुक्तांस, अभिकरणाच्या जोखमांवर अर्जा घेताने अशा जाहिरात काढून टाकता येतील.
- (ग) आयुक्तांचे समाधान होण्याइतपत जाहिरात स्वच्छ, सुबक आणि सुरक्षित स्थितीत ठेवलीच पाहिजे.

परिशिष्ट-१

[पहा नियम ४ (४)]

१. फुग्यांवरील जाहिराती.—हवंत किंवा पाण्यात फुगे तरंगवून जाहिरात करण्याची, आयुक्तास परवानगी देता येईल. फुग्याचे टोक आणि रस्त्याची पातळी यामधील अंतर २० मीटरहून कमी नसावे. किमान उंची. वाहतूक सुरक्षितपणे होण्यात बाधा न आणणारी किंवा अगोदरच नावलेली कोणतीही जाहिरात न झाकणारी अशी असावी.

२. मध्यवर्ती आवर्तन स्थानांवरील आणि वाहतूक बेटांवरील जाहिराती.—आयुक्त मान्यता देईल अशा मध्यवर्ती आवर्तन स्थानांवर किंवा वाहतूक बेटांवर जाहिरात लावण्याची एखाद्या अभिकरणाला मुभा देऊन अशी मध्यवर्ती आवर्तन स्थाने व वाहतूक बेटे विकसित करण्याबाबत आणि त्यांचे परिरक्षण करण्याबाबत आयुक्ताने त्या अभिकरणाला परवानगी द्यावी. जाहिरात लावताना तिच्या आकार मध्यवर्ती आवर्तन स्थानावर व वाहतूक बेटाच्या स्थानावर आणि त्यांच्या आकारावर तसेच वाहतूकीच्या प्रमाणात अवलंबून असेल. तथापि, जाहिरातीचे उंची मध्यवर्ती आवर्तन स्थानाच्या उंचीच्यावर किंवा चालकाच्या नजरेच्या टप्प्यावर ठेवण्याची परवानगी देता येणार नाही. परवानगीचा आलायर्थी हा अभिकरण आणि आयुक्त यांच्यामध्ये मान्य होईल असा असेल. अभिकरण, कंत्राटाच्या संपूर्ण कालावधीमध्ये मध्यवर्ती आवर्तन स्थान किंवा वाहतूक बेट यांचे परिरक्षण करील.

३. संरक्षक कठडे किंवा रस्त्याचे मध्यक किंवा पदपथ यांवरील जाहिराती.—आयुक्तास योग्य वाटतील अशा अटीवर व शर्तीवर त्याने एखाद्या अभिकरणाला संरक्षक कठडे किंवा रस्त्याचे मध्यक किंवा पदपथ यांवर जाहिरात लावण्याची मुभा देऊन अशी स्थाने बांधण्यास व त्यांचे परिरक्षण करण्यास परवानगी द्यावी.

४. वृक्ष संरक्षक जाळ्यांवरील जाहिराती.—आयुक्तास योग्य वाटतील अशा अटीवर व शर्तीवर त्याने एखाद्या अभिकरणाला वृक्ष संरक्षक जाळ्यांवर जाहिरात लावण्याची मुभा देऊन झाडाभोवती मान्य अशा रचनाकृतीची वृक्ष संरक्षक कुंपणे बांधण्यास व त्यांचे परिरक्षण करण्यास परवानगी द्यावी.

५. कापडी फलक किंवा भित्तीपत्रके किंवा तात्पुरत्या कमानी यांद्वारे जाहिरात.—आयुक्ताने, वाहतूक सुरक्षिततेच्या दृष्टीने त्यास योग्य वाटतील अशा अटीवर व शर्तीवर, एखाद्या अभिकरणास सार्वजनिक ठिकाणी कापडी फलक किंवा भित्तीपत्रके किंवा तात्पुरत्या कमानी यांद्वारे जाहिरात करण्याची परवानगी द्यावी.

६. जाहिरातीच्या जागेच्या बदल्यात पुरस्कृत कामे.—योग्य अशा ठिकाणी पुरस्कृत्यांना जाहिरातीकरिता जागा देऊन त्यावदल्यात त्यांच्याकडून कामे करून घेण्यास आयुक्ताने परवानगी द्यावी.

७. रोषणाई केलेल्या किंवा इलेक्ट्रॉनिक जाहिराती.—(अ) आयुक्त, पुढे दिलेल्या वर्णनाच्या, रोषणाई केलेल्या किंवा इलेक्ट्रॉनिक जाहिरातींना परवानगी देणार नाही :-

(क) ज्यायोगे वाहन चालकाच्या किंवा पादचार्यांच्या डोळ्यांवर तिरंग येईल अथवा डोळ्यांना त्रास होईल अथवा ज्यामुळे वाहने चालविण्यामध्ये अन्यप्रकारे अडथळा निर्माण होईल इतक्या प्रखरतेची किंवा चकाकीची रोषणाई केलेल्या जाहिराती.

(ख) ज्यायोगे कोणतेही अधिकृत वाहतूक चिन्ह, साधन किंवा सिग्नल इत्यादी अस्पष्ट दिसतील किंवा त्यांचो परिणामकारकता कमी होईल अशा, रोषणाई केलेल्या जाहिराती.

(ग) रोषणाईची उंची (Level of Illumination) १ सोडी/सौरम २ एवढ्या प्रभव मर्यादपेक्षा (Source Limit), जी एसीआयएच (१९९७) द्वारे सचित केलेले टीएलव्ही दर्शविते त्यापेक्षा अधिक असता कामा नये आणि दिवसाला (२४ तास) ८ तासांपेक्षा जास्त नाही एवढ्या कार्यचालन मर्यादपेक्षा (Operational Limit) अधिक असता कामा नये.

(घ) निवासी जागांमधील निऑन चिन्ह लुकलुकणारी नसावीत.

(ङ) रोषणाई, मध्यरात्री शून्य प्रदूरी बंद ठेवावी.

(च) या नियमांच्या कोणत्याही शर्तीचा अथवा कोणत्याही तरतुदीचा भंग झाला असेल त्याबाबत, आयुक्ताने, दिलेले परवानगी रद्द करावी आणि/किंवा कंत्राट समाप्त करावे.

परिशिष्ट-२

[पहा नियम ४ (५)]

अभिकरणासाठी सर्वसाधारण मार्गदर्शक तत्वे

एक. जाहिरात फलकाचा आकार—

(एक) जाहिरात फलकाचा प्रमाण आकार पुढील प्रमाण असेल —

- (क) ३.०५ मीटर (१० फूट) X ६.१० मीटर (२० फूट)
- (ख) ६.१० मीटर (२० फूट) X ६.१० मीटर (२० फूट)
- (ग) ९.१५ मीटर (३० फूट) X ४.५७५ मीटर (१५ फूट)
- (घ) ९.१५ मीटर (३० फूट) X ६.१० मीटर (२० फूट)
- (ङ) १२.२ मीटर (४० फूट) X ३.०५ मीटर (१० फूट)
- (च) १२.२ मीटर (४० फूट) X ६.१० मीटर (२० फूट)

परंतु, तथापि,—

(१) बंदिस्त भिंत.

(२) भुयारी मार्गाचे प्रवेशद्वार.

(३) वरपुलाचे कठडे आणि असेच इतर विषम आकाराचे कोनाडे यांवरील जाहिरातीबाबतीत त्याचप्रमाण समुद्रातील गलबत. तराफे, जलयाने आणि वाहने यांवरील जाहिरातीबाबतीत.—

दोन) इमारतीच्या संरचनात्मक स्थिरतेच्या अधीनतेने, इमारतीच्या टोकावर ६० फूट X २० फूट या प्रमाणेतर आकाराचे जाहिरात फलकाच्या परवानगी देण्याचा अपवाद बगळता, कमाल प्रमाणे आकाराहून अधिक आकाराच्या जाहिरात फलकांना परवानगी देण्यात येणार नाही.

दोन. कोणताही जाहिरात फलक रस्त्याच्या पातळीच्या १२.२ मीटर (४० फूट) पेक्षा अधिक उंचीवर उभारता येणार नाही. जाहिरात फलकाच्या पृष्ठतळ किंवा तळभाग हा रस्त्याच्या पातळीपासून ३ मीटर पेक्षा कमी नसेल, इतक्या उंचीवर असेल.

तीन. इमारतीच्या गच्चीवर जाहिरात फलक लावताना, जाहिरातफलकाची कमाल उंची गच्चीच्या पातळीपासून १२.२ मीटर (४० फूट) अधिक असता कामा नये.

चार. विद्यमान रस्त्याच्या किंवा मार्गाच्या रुंदीपासून पुढे १.५० मीटर एवढे किमान अंतर ठेवण्यात येईल. पदपथावर कोणताही जाहिरात फलक जाहिरात लावण्यात येणार नाही.

पाच. पौचमार्गाच्या विराम रेषेपासून २.५ मीटर अंतरामध्ये रस्त्याच्या बाजूने कोणताही जाहिरातफलक लावण्यास परवानगी देण्यात येणार नाही.

सहा. जाहिरातफलकांना पुढील परिस्थितीत परवानगी देण्यात येणार नाही :—

(क) महानगरपालिकेच्या मते कोणत्याही जाहिरात फलकामुळे प्राधिकृत वाहनक चिन्ह अथवा सिग्नल याबाबत गोंधळ निर्माण होण्याचा संभव असणे,

(ख) जाणाऱ्या, येणाऱ्या किंवा दोनमार्गी वाहनांना वाहतूक करण्यामध्ये अडथळी होईल अथवा मार्ग दिसण्यामध्ये अडथळा निर्माण होईल अशा पध्दतीने व अशा ठिकाणी कोणताही जाहिरातफलक लावणे,

(ग) समुद्र, सुयोदय किंवा सुयोरत पाहण्यासाठी असालेल्या ठिकाणाहून ते पाहण्यासाठी अडथळा निर्माण होईल अशा ठिकाणी जाहिरातफलकास परवानगी देण्यात येणार नाही.

(घ) आगूत ठरवतील अशा पुरातत्वशास्त्रीय, ऐतिहासिक किंवा वैशेषीयदृष्ट्या महत्त्वाच्या असतील अशा इमारतीवर जाहिरातफलकास परवानगी देण्यात येणार नाही.

(ड) ऐतिहासिक, पुरातत्त्वशास्त्रीय, वंशीय दृष्ट्या महत्वाच्या असलेल्या कोणत्याही इमारतीचे अथवा स्मारकाचे अवलोकन करण्यात अडथळा आणण्याचा संभव आहे असा, किंवा अशी कोणतीही इमारत अथवा स्मारक उभारण्याच्या बाबत येईल असा, कोणताही जाहिरातफलक लावण्यास परवानगी देण्यात येणार नाही.

(च) खाडीच्या किंवा समुद्राच्या किनाऱ्यावरील झाडांवर अथवा भरती रेषेच्या ५०० मीटर अंतरामध्ये कोणताही नवीन जाहिरातफलक लावण्यास परवानगी देण्यात येणार नाही. तथापि, हा निबंध, विद्यमान इमारतीवरील जाहिरातफलक अथवा विद्यमान रस्त्याच्या किंवा इमारतीच्या किनाऱ्याकडील बाजूस असलेल्या जाहिरात फलकास लागू होणार नाही.

(छ) ज्या इमारतीचे भोगवटा प्रमाणपत्र नाही, अशा इमारतीवर जाहिरातफलक लावण्यास परवानगी देण्यात येणार नाही.

(ज) ज्या इमारतीबाबत अधिनियमान्वये किंवा महाराष्ट्र प्रादेशिक व नगर रचना अधिनियम, १९६६ अन्वये महानगरपालिका स्तरावर अथवा न्यायालयात कारवाई प्रलंबित असेल किंवा ज्या इमारतीच्या मालकाला अधिनियमान्वये काम थांबवून बजावण्यात आली असेल, अशा इमारतीवर जाहिरातफलक लावण्यास परवानगी देण्यात येणार नाही.

(झ) जो इमारत (अंश किंवा पूर्णतः) धोकादायक म्हणून घोषित करण्यात आली असेल अथवा अधिनियमान्वये जिला तशाप्रकारची नोटीस बजावण्यात आली असेल, अशा इमारतीवर जाहिरातफलक लावण्यात येणार नाही.

(ट) ज्यावरील जाहिरातीद्वारे सावजनिक नितिमत्ता आणि सभ्यता यांचे उल्लंघन होण्याचा संभव आहे असा जाहिरातफलक लावण्यास परवानगी देण्यात येणार नाही. अशी जाहिरात प्रदर्शित केल्याने सावजनिक नितिमत्ता व सभ्यता यांच्या प्रमाणकांचा भंग होईल अशी आयुक्ताची खात्री झाली तर, अशी लेखी सूचना प्राप्त झाल्यानंतर अभिकरण, ती जाहिरात तात्काळ काढून टाकील.

(ठ) पादचर्यांच्या मार्गांमध्ये किंवा त्यांना मार्ग दिसण्यामध्ये अडथळा निर्माण होईल अशा स्वरूपातील जाहिरातफलक लावण्यास परवानगी देण्यात येणार नाही.

(ड) कोणत्याही स्थानिक सुखसोयीला बाधक ठरेल अशा जाहिरातफलकास परवानगी देण्यात येणार नाही.

(ढ) अगोदर लावलेली कोणतीही जाहिरात दिसण्यामध्ये अडथळा निर्माण होईल असा जाहिरातफलक लावण्यास परवानगी देण्यात येणार नाही.

(ण) जाहिरात फलकाच्या प्रत्येक बाजूला २५ मीटर अंतरातील अस्तित्वात असलेले वृक्ष राखणे, जतन व संरक्षण करण्याची एकमेव जबाबदारी जाहिरात फलक लावणाऱ्या संस्थेची असेल या अटीची पूर्तता होण्यासाठी अशी संस्था व्याजमुक्त अनामत रक्कम रुपये २५००/- (रुपये दोन हजार पाचशे फक्त) प्रत्येक वृक्षासाठी जमानत ठेव म्हणून ठेवील. हे नियम अस्तित्वात येण्यापूर्वी जाहिरात फलक उभारण्यास मान्यता मिळालेली संस्था फलकाच्या प्रत्येक बाजूला २५ मीटर अंतरातील दोन वर्षांपेक्षा कमी वय असलेल्या वृक्षाची महानगरपालिकेच्या वगीच्या अधिकाऱ्यांच्या मान्यतेने इतरही जातीच्या वृक्षांची पुनर्स्थापना करेल. तसेच पुनर्स्थापनेसाठी रु. ५००/- (रुपये पाचशे फक्त) ठेव महानगरपालिकेकडे प्रति वृक्षाप्रमाणे जमा करेल.

सात. कंत्राटाचा कालावधी, सर्वसाधारणपणे ३ वर्षे किंवा पुढील वित्तीय वर्षांचा ३१ मार्च हा दिनांक यापेक्षा जे अगोदर येईल तो असेल. महानगरपालिकेच्या जागेच्या बाबतीत विनिर्दिष्ट स्थळी जाहिरात लावण्याकरिता आयुक्ताकडून लेखी परवानगी मिळाल्यानंतर, अभिकरण आयुक्ताबरोबर एक करार (दोन प्रतीत) करील. जाहिरातस्थळाचे नुतनीकरण करण्यासाठी अभिकरणकडून त्याबाबत विचार करता येईल.

आठ. जाहिरातीसाठीचे भाडे आणि फी, महानगरपालिकेने वेळोवेळी मान्य केलेल्या दरांनुसार, अभिकरणकडून वसूल करण्यात येईल. अभिकरण महानगरपालिकेला अग्रिम म्हणून सहामाही भाडे आणि/किंवा फी देईल.

७. (एक) जाहिरातफलकाची रुंदी रस्त्याच्या मध्यभागी असलेल्या किंवा पदपथावरील दिव्यांच्या खांब्यांच्या स्थानावर अवलंबून असेल. जाहिरातस्थळाचे परिस्थितीत वाहूनकोच्या मार्गावर जाहिरातफलक लावता येणार नाही.

(दोन) जाहिरातीचा आकार १ मीटर x १.२५ मीटरपेक्षा अधिक असता कामा नये. जमिनीच्या पातळीपासून जाहिरातफलकाच्या उचायने किमान अंतर ३ मीटरपेक्षा कमी असता कामा नये.

कोणत्याही अभिकरणाने एखाद्या विशिष्ट ठिकाणी इलेक्ट्रॉनिक जाहिरातफलक लावण्यासाठी महानगरपालिकेकडे लेखी अर्ज करावा.

प.

लाय

विषय अ. अ. अ.

(कि)

प्रति.

परमाणु

१

अर्जदाराचे

२

निवासी पत्र

३

आकाश पत्र

४

तंत्र ३ म

५

जाहिरातीचे

६

प्रकाशित

७

जाहिरातीचे

८

स्त्याच्या

९

परधनेचा

१०

अर्ज

११

प्रति. तसे

१२

चा नाम

१३

मालकीची

१४

मार्ग

१५

त्या बाब

१६

जाहिरात

१७

गांधीय

१८

क प्रो

गांधीय

क प्रो

दिनांक

महाराष्ट्र शासन राजपत्र, असाधारण, जून १९, २००३/ज्येष्ठ २९, शके १९२५

४९

नमुना-अ
[पहा नियम ४ (२)]

नायसन व आकाश-चिन्ह
क्रमांक

नाय
विभागाचा आकाश-चिन्ह
(किंवा)

महानगरपालिका
अर्जाचा नमुना
भाग एक

(मुंबई प्रांतिक महानगरपालिका अधिनियम, १९४९ च कलम २४४ पहा)

प्रांत,

महानगरपालिका, आयुक्त,

महानगरपालिका,

१ अर्जदाराचे (पूर्ण) नांव : .....

२ निवास पत्ता (पूर्ण) : ..... पेठ .....

३ आकाश-चिन्हाचे स्थान : ..... घर क्रमांक .....
..... पेठ / गाव/वाडें क्र. ....४ चौक ..... घर क्रमांक .....
५ सीटीएस क्र. .... मार्ग .....

६ तप ३ मध्ये दर्शविलेल्या जागेवर केलेल्या व्यवसायाचा तपशील.

जाहिरातीचे स्वरूप

७ प्रकाशित / अप्रकाशित यासंबंधी निर्देश करावा).

८ जाहिरातीचे मोजमाप

९ मस्य्याच्या पातळीपासून आकाश-चिन्हाच्या तळाची उंची.

१० अर्जाचे तपशील

११ अर्ज वेळोवेळीत करित्या केला किंवा कंपनीच्या वतीने केला आहे किंवा

१२ कसे, तसे असल्यास/ पूर्ण पत्त्यासहित कंपनीचा/व्यक्तीचा तपशील.

१३ या जमिनावर संरचना उभारावयाची आहे ती अर्जदाराच्या

१४ मालकीच्या आहे किंवा कसे, पुराव्यासहित मालमत्तेचा तपशील द्यावा.

१५ जमिन अर्जदाराव्यतिरिक्त दुसऱ्या व्यक्तीच्या मालकीची असेल

१६ तर जमिन मालकाचे नाव व टपालाचा पत्ता.

१७ जमिन मालकाने आकाश-चिन्ह उभारण्याची संमती दिली आहे

१८ किंवा कसे, नसे असेल तर कृपया मूळ समतीपत्र जोडावे.

१९ आकाश-चिन्हाचे ठिकाण मोकळी जागा आहे की लोकवस्तीचे क्षेत्र आहे.

२० या नारखेगसून जाहिरात उभारावयाची आहे ती तारीख

२१ अर्जाचा कालावधी

शपथपत्र

गांधीनगर, राहणार .....

२२ मी शपथ घेत आहे की, वरील माहिती खरी आणि अचूक आहे.

दिनांक:

अर्जदाराची सही.

भाग दोन

(कार्यालयीन उपयोगासाठी)

प्रांत,

सक्षम प्राधिकारी,

आकाश-चिन्ह विभाग

निरीक्षकाने जागेची आणि आकाश चिन्हाच्या मोजमापाची पाहणी केली आहे आणि शपथपत्रात दिव्याप्रमाणे ती बरोबर असल्याचे दिसून आले आहे.

क्र.	आकार	कालावधी	शुल्काचे दर	मासिक शुल्क	एकूण शुल्क	शुभ
------	------	---------	-------------	-------------	------------	-----

भुवई प्रांतिक महानगरपालिका अधिनियम, १९४९ च्या कलम २४४ च्या तरतुदीनुसार जाहिरात आहे. कृपया शुल्क स्वीकारण्यासाठी मनास देण्यात यावी.

निरीक्षक,

लायसन व आकाश चिन्ह

मुख्य निरीक्षक,

लायसन व आकाश चिन्ह,

महानगरपालिका.

आदेश

अर्जादाराकडून शुल्क स्वीकारण्यास आणि परवानगी देण्यास याद्वारे, मंजुरी दिली आहे.

सक्षम प्राधिकारी,

महानगरपालिका.

अर्जादाराकडून शुल्क रु. ....

सल्लेख क्रमांक ..... दिनांक .....

लायसन क्रमांक ..... दिनांक .....

नादवही पृष्ठ क्रमांक .....

निरीक्षक,

लायसन व आकाश चिन्ह

मुख्य निरीक्षक,

लायसन व आकाश चिन्ह,

महानगरपालिका.

उ. वि.]

महाराष्ट्र शासन राजपत्र, असाधारण, जून १९, २००३/ज्येष्ठ २९, शके १९२५

नमुना ब
[पहा नियम ४ (२)]

जाहिरात लायसन्स
नवीकरणाचा नमुना

आकाश
किष्काश चिन्ह विभाग

जमत

- (१) अर्जदाराचे नाव पत्ता .....
- (२) जाहिरातीचा तपशील .....
- (३) ठिकाण .....
- (४) मंजूर आकार व प्रकार .....
- (५) राषणाई केलेले/रोषणाई न केलेले .....
- (६) मागील नवीकरण कोणत्या तारखेपर्यन्त केले आहे .....
- (७) नवीकरणाचा पुढील कालावधी .....
- (८) मंजूर जाहिरात फलकाच्या पुढील नवीकरणासाठी मालमत्ता धारकाने ना हरकत प्रमाणपत्र दिले आहे किंवा कसे ?

दिनांक: / /२००

अर्जदाराची सही.

निरी

(कार्यालयीन उपयोगासाठी)

निरीक्षण अहवाल :-

अर्जात नमूद केलेल्या जाहिरातीच्या जागेस मी व्यक्तीशः भेट दिली. आकार तसेच प्रकार किंवा इतर बाबतीत कोणतेही बदल केलेले केल्यात. जाहिरात फलकाची संरचना सुरक्षित व स्थिर स्थितीत आहे. म्हणून, अर्जात नमूद केलेल्या जाहिरातफलकाच्या नवीकरणासाठी शिफारस करण्यात येत आहे.

दिनांक

लायसनांक: / /२०००.

लायसन निरीक्षक

मुख्य निरीक्षक,
लायसन व आकाश चिन्ह,
महानगरपालिका.

मंजूर करण्यात आले

सक्षम प्राधिकारी

महानगरपालिका.

लायसन शुल्क रुपये .....

एकूण रुपये .....

चलान क्रमांक ....., दिनांक / /२०० महानगरपालिकेच्या कोषागारात जमा करण्यात आले आहे.

लायसन क्रमांक ....., दिनांक / /२०० देण्यात आले.

नोंदवही क्रमांक आणि पृष्ठ क्रमांक ....., दिनांक / /२००

निरी

लायसन निरीक्षक,

लायसन व आकाश चिन्ह.

मुख्य निरीक्षक,
लायसन व आकाश चिन्ह,
महानगरपालिका.

नमुना क
[पहा नियम ५]
लायसन क्रमांक
आकाश चिन्ह लायसन
(पहा.-मुंबई प्रांतिक महानगरपालिका अधिनियम, १९४९ चे कलम २४४)

मॅसर्स ..... राहणार .....
यांना, याद्वारे, ... पासून ..... पर्यन्तच्या कालावधीसाठी खाली तपशीलवार उल्लेखिलेल्या अटी व
शर्तीना अधान राहून आकाश चिन्ह उभारण्यास प्राधिकार दिले आहेत.

आकाश चिन्हाचे स्वरूप.	आकाश चिन्हाचे टिक्रण	आकाश चिन्हाचा आकार व क्षेत्र	मुदतवाढ पासून पर्यन्त	अधिकान्याची स्वाक्षरी.

- (१) नगरपालिका प्राधिकार्याने विहित केलेल्या दरानुसार चलान क्र. .... दिनांक ..... द्वारे
अर्जदाराने रु. .... इतके शुल्क दिले आहे.
- (२) नगरपालिका प्राधिकार्याने विहित केलेल्या दरानुसार चलान क्र. .... दिनांक ..... द्वारे
अर्जदाराने रु. .... इतके शुल्क दिले आहे.
- (३) नगरपालिका प्राधिकार्याने विहित केलेल्या दरानुसार चलान क्र. .... दिनांक ..... द्वारे
अर्जदाराने रु. .... इतके शुल्क दिले आहे.
- (४) नगरपालिका प्राधिकार्याने विहित केलेल्या दरानुसार चलान क्र. .... दिनांक ..... द्वारे
अर्जदाराने रु. .... इतके शुल्क दिले आहे.

दिनांक:
निरीक्षक,
लायसन व आकाश चिन्ह.

मुख्य निरीक्षक,
लायसन व आकाश चिन्ह,
महानगरपालिका.

म.
म. उ. वि.
उ.
उभारेल
ल.
घर
लायस-
घडले.
मह.
तर
येई
क.
करण्या
क.
करील
सम
देणे
खर्च
त्या
त्याचा
समाप्त
देणे म.
खर्चाने
भाग
भाग

लायसनच्या शर्ती

(१) लायसनधारक, फक्त महानगरपालिकेने मान्यता दिलेल्या जागेवरच आणि लायसनमध्ये उल्लेखिलेल्या कालावधीतच आकाश चिन्ह उभारेल. लायसनच्या कालावधीमध्ये आकाश चिन्ह सुस्थितीत राहिल हे पाहणे ही केवळ अर्जदाराची जबाबदारी असेल.

(२) लायसनधारक, आकाश चिन्हाच्या दर्शनी ठिकाणी अर्जदाराचा लायसन क्रमांक आणि त्याचे नाव किंवा प्रतीक लावेल.

(३) लायसनधारक, आकाश चिन्ह उभारण्यापूर्वी संरचना अभियंत्याकडून प्रमाणपत्र घेऊन ते महानगरपालिका प्राधिकार्याला सादर करील. लायसनधारक, लोकांना कोणतीही हानी किंवा नुकसान पोहोचणार नाही अशाप्रकारे आकाश चिन्ह सुस्थितीत ठेवण्याचो काळजी घेतून असे काही घडलेच तर, ती केवळ त्याचीच जबाबदारी असेल आणि ती महानगरपालिकेची जबाबदारी असणार नाही.

(४) जर लायसनधारकाने,—

(एक) महानगरपालिकेच्या पूर्व परवानगीशिवाय (आकाश चिन्हाच्या) आकारात/ठिकाणात बदल केले असतील,

(दोन) नैसर्गिक किंवा इतर कोणत्याही कारणामुळे जर आकाश चिन्हाचे नुकसान झाले असेल तर,

(तीन) ज्यावर आकाश चिन्ह उभारलेले आहे अशी इमारत महानगरपालिका प्राधिकार्याने अनधिकृत असल्याचे घोषित केले असेल तर,

(चार) महानगरपालिकेच्या मान्यतेशिवाय जर मूळ जमीन मालकाने आकाश चिन्ह संरचनेत भर घातली असेल/फेरबदल केले असतील तर, दिलेले लायसन रद्द झाल्याचे मानण्यात येईल.

(५) रस्ता रुंदीकरणाच्या किंवा इतर सार्वजनिक प्रयोजनाच्या कारणामुळे, परवानगी दिलेल्या ठिकाणास जर बाधा पोहोचत असेल तर, महानगरपालिका प्राधिकाराने करारनिविष्ट केलेल्या कालावधीत लायसन धारकास आकाश चिन्ह काढून टाकावे लागेल. जर त्याने असे केले नाही तर, अशी संरचना महानगरपालिकेकडून काढून टाकली जाईल आणि त्यासाठी होणारा खर्च लायसन धारकाकडून एका हप्त्यात वसूल करण्यात येईल.

(६) वर ४ किंवा ५ मध्ये उल्लेखिलेल्या कारणांमुळे जर आकाश चिन्हास दिलेली परवानगी रद्द केली असेल तर, पर्यायी जागेची व्यवस्था धरण्याची जबाबदारी महानगरपालिकेवर असणार नाही.

(७) लायसन, ते देण्यात आल्याच्या दिनांकापासून अमलात येईल. लायसनधारक, ठेव म्हणून सहा महिन्यांच्या भाड्याइतकी रक्कम जमा करील आणि खाली तपशीलवार दिल्याप्रमाणे वार्षिक फी दोन सहामाही हप्त्यांत आगाऊ देईल :-

१ एप्रिल ते ३० सप्टेंबर

१ ऑक्टोबर ते ३१ मार्च

(८) लायसनचा कालावधी संपल्यानंतर जर लायसनधारकाला लायसनचा कालावधी पुढे सुरु ठेवावयाचा असेल तर, लायसनच्या समाप्तीच्या तारखेच्या ३० दिवस आधी तो विहित नमुन्यात अर्ज करील. अशा विनंतीनुसार लायसनचा कालावधी आणखी वाढविण्यास मंजुरी देणे महानगरपालिका आयुक्तास बंधनकारक नाही. जर, महानगरपालिका आयुक्ताने अर्जदाराची विनंती विचारात घेतली नाही तर, स्वतःच्या खर्चाने आकाश चिन्ह काढून टाकणे ही लायसन धारकाची जबाबदारी असेल.

(९) लायसनधारक स्वतः लायसनचा वापर करील आणि नगरपालिका आयुक्तांच्या पूर्व परवानगीशिवाय इतर कोणतीही व्यक्ती/संस्था त्याचा वापर करणार नाही.

(१०) हे लायसन ..... पर्यन्त वैध आहे.

सक्षम प्राधिकारी,

महानगरपालिका.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

र. ग. पवार,
शासनाचे उप सचिव.